

Sicilië

& de Eolische Eilanden

1	Palermo en omgeving	135
2	West-Sicilië	213
3	Agrigento en de zuidkust	251
4	Centraal-Sicilië	283
5	De barokdriehoek: Syracuse, Noto en Ragusa	315
6	De Ionische kust: Catania, de Etna en Taormina	385
7	De Tyrreense kust van Milazzo tot Cefalù	453
8	De eilanden rondom Sicilië	501

DE REGIO'S VAN DEZE GIDS:
ZIE DE KAART HIERNAAST

Lannoo

Inhoud

Niet te missen.....8

Hoogtepunten van Michelin.....12

Reisplanner.....20

Met het gezin.....26

DE REIS VOORBEREIDEN

Naar Sicilië30

Voor het vertrek32

Sicilië van A tot Z39

Reistips48

Evenementen50

Boeken, films, series51

andras_csontos/Getty Images Plus

MEER WETEN OVER SICILIË

Sicilië vandaag56

Geografie60

Geschiedenis67

De Grieken op Sicilië82

Kunst en architectuur90

Cultuur116

Godsdienst en volksgeloof123

De Siciliaanse keuken...128

tiero/Getty Images Plus

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 Palermo en omgeving

Palermo	136
Monreale	196
Golfo di Castellammare	204

2 West-Sicilië

Erice	214
Trapani	220
Segesta	226
Marsala.....	228
Mazara del Vallo.....	238
Selinunte	241
Castelvetrano	245

3 Agrigento en de zuidkust

Agrigento en de Tempelvallei	252
Sciaccia en het achterland	273

4 Centraal-Sicilië

Enna	284
Piazza Armerina	296
Villa Romana del Casale	299
Caltagirone	307

5 De barokdriehoek: Syracuse, Noto en Ragusa

Syracuse	316
Noto	342
Modica	353
Ragusa	363
Het Iblei-gebergte	376

6 De Ionische kust: Catania, de Etna en Taormina

Catania	386
De Etna	408
Taormina	424
Messina	442

7 De Tyrreense kust van Milazzo tot Cefalù

Milazzo en de Golf van Patti	456
Het Nebrodi-gebergte	466
Het natuurpark van de Madonie	478
Cefalù	492

8 De eilanden rondom Sicilië

De Eolische Eilanden	502
De Egadische Eilanden	524
Pantelleria	533
Lampedusa	539
Ustica	545

Register	548
Kaarten en plattegronden	557

 Raadpleeg voor iedere plaats ons adresboekje

Niet te missen

Villa del Casale

Niet ver van Piazza Armerina ligt de beroemdste villa van Sicilië. Die roem is te danken aan de fabelachtige vloermozaïeken, waarop honderden mensen en dieren te zien zijn. Ze geven een beeld van de weelde waarmee rijke Romeinen zich omringden. **Zie blz. 299.**

vladj55/Getty Images Plus

Stromboli

Dit kleine vulkaaneiland ligt als een eenzame schildwacht in de Tyrreense Zee, waar het de gefascineerde toeschouwer regelmatig op fotogenieke rookpluimen en nachtelijke vuurwerkshows trakteert. **Zie blz. 514.**

M. Marca/Michelin

wsfurlan/Getty Images Plus

Palermo

Van oosterse exotiek tot weelderige barok – Palermo is een smeltkroes van alle culturele invloeden die de Grieken, Romeinen, Byzantijnen, Arabieren, Normandiërs en Spanjaarden de laatste 3000 jaar hebben meegebracht. **Zie blz. 136.**

Taormina

De oud-Griekse kolonie Tauromenion ligt sprookjesachtig mooi tussen het besneeuwde silhouet van de Etna en de fonkelende Ionische Zee. Een geschenk van de goden... **Zie blz. 424.**

michelangeloop/Getty Images Plus

Segesta

Deze zeldzaam goed bewaard gebleven dorische tempel is een restant van de voorchristelijke cultuur die de Elymiërs hier vestigden. De majestueuze eenzaamheid van het heiligdom maakt de aanblik des te imponanter. **Zie blz. 226.**

Leonid Sorokin/Getty Images Plus

Hoogtepunten van Michelin

De processie op Goede Vrijdag in Enna
robertharding/Alamy/hemis.fr

♥ **Ervaar de gewijde stilte**

van de avondprocessie op Goede Vrijdag in de stad Enna, wanneer 2500 boetelingen de beelden van de gekruisigde Christus en Maria der Smarten zwijgend naar het kerkhof dragen. **Zie blz. 287.**

♥ **Geniet van de Baia dell'Isola dei Conigli**

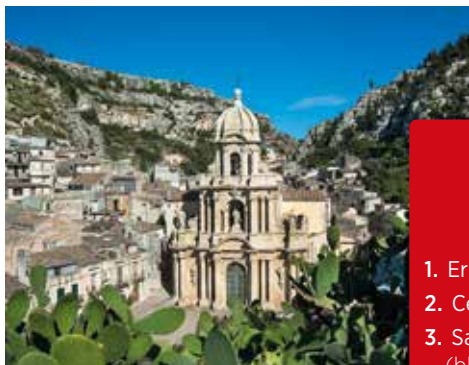
op Lampedusa en een van de mooiste stranden ter wereld. Maar vertrek zodra de schemering valt, want dan komen de schildpadden aan land om hier 's nachts hun eieren te leggen. **Zie blz. 540.**

♥ **Staar met open mond**

naar de gouden mozaïeken in de Duomo van Monreale, met meer dan levensgrote taferelen uit het Oude Testament. Ze zijn 900 jaar oud, maar hebben nog niets van hun glans verloren. **Zie blz. 197.**

♥ **Onderga het mysterie**

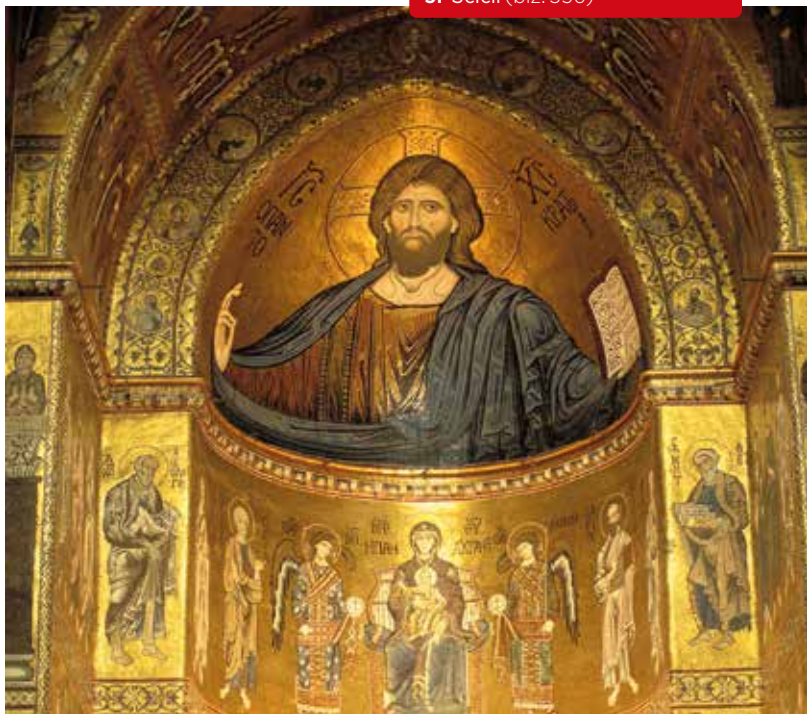
van het schitterende 15de-eeuwse drieliuk in de kathedraal van Polizzi Generosa. Het is geschilderd door een Vlaamse meester, maar welke? Waar en wanneer precies? En hoe is het hier terechtgekomen? Raadsels die het werk nog intrigerender maken dan het al is. **Zie blz. 488.**

De Chiesa di San Bartolomeo in Scicli
luiginifosi/Getty Images Plus

TOP 5 Dorpen

1. Erice (blz. 214)
2. Cefalù (blz. 492)
3. San Marco d'Alunzio (blz. 471)
4. Palazzolo Acreide (blz. 380)
5. Scicli (blz. 356)

Mozaiëken in de Duomo van Monreale
P. Fiolet/Marka/age fotostock

3 dagen

Palermo

Route: drie dagen door het verrukkelijke Palermo

DaLiU/Getty Images Plus

De Mercato di Ballarò in Palermo
poludziber/Getty Images Plus

Mondello
Cavan Images/Getty Images Plus

Palermo

Dag 1

Bezoek het Palazzo dei Normanni (**blz. 137**), de kathedraal (**blz. 146**), de Galleria Regionale della Sicilia (**blz. 161**) en de wijk Kalsa. Blijf daar 's avonds ook een hapje eten (**blz. 155**).

Palermo

Dag 2

Ga naar de wijk Ballarò (**blz. 154**) en de Quattro Canti. Bekijk een aantal kerken, zoals La Martorana en de San Cataldo (**blz. 151**), de San Domenico of de *oratorios* met werk van Serpotta (**blz. 165**). Breng de avond door in het Teatro Massimo en de wijk Il Capo (**blz. 170**).

Omgeving van Palermo

Dag 3

Bezichtig de Duomo van Monreale (**blz. 197**) of ga zwemmen in Mondello (**blz. 179**).

Tips: verken Palermo te voet; neem de bus of een taxi naar Monreale en Mondello. Ga in de lente of de herfst om de zomerse hitte en vakantie-drukke te vermijden.

7 dagen

Het tijdloze Sicilië

Route: 700 km hoogtepunten tussen Palermo en Catania

titoslack/Getty Images Plus

Palermo

Dag 1

Bezoek het Palazzo dei Normanni, de kathedraal, de San Cataldo (**blz. 151**), La Martorana (**blz. 151**), het Oratorio di Santa Cita (**blz. 166**) en de Galleria Regionale della Sicilia (**blz. 161**).

Monreale/Agrigento

Dag 2

Ga naar de Duomo van Monreale (**blz. 197**) en rijd daarna door naar Agrigento en de Tempelvallei (**blz. 252**). Overnacht in Agrigento.

Villa del Casale/ Caltagirone

Dag 3

Bekijk 's morgens de Villa Romana del Casale (**blz. 299**) en ga lunchen in Caltagirone (**blz. 307**). Bekijk daar de bijzondere keramiekversieringen en rijd vervolgens door het Iblei-gebergte naar Ragusa (**blz. 376**), waar je kunt overnachten.

Ragusa/Noto

Dag 4

Wandel door de bovenstad Ragusa Ibla en bezichtig de Duomo San Giorgio (**blz. 365**). Ga na de lunch

naar Noto (**blz. 342**). Overnacht op het eiland Ortigia, het historische centrum van Syracuse (**blz. 316**).

Syracuse

Dag 5

Bezoek het Archeologisch Park Neapolis (**blz. 327**), de Santa Lucia al Sepolcro (**blz. 332**) en de Duomo (**blz. 317**). Maak een wandeling door de oude straatjes van Ortigia.

De Etna

Dag 6

Wandel over de zuidhelling van de vulkaan (**blz. 408**) naar de Rifugio Sapienza en maak een excursie naar de top. Overnacht in Taormina (**blz. 424**).

Taormina/Catania

Dag 7

Blijf tot de lunch in Taormina en rijd dan naar Catania, voor de Piazza Duomo (**blz. 386**) en het Palazzo Biscari (**blz. 391**).

Tip: vlieg heen naar Palermo en terug vanuit Catania.

Zoutpannen tussen Marsala en Trapani

 Let op dit symbool: het staat in deze gids bij bezienswaardigheden en activiteiten waar ook de kinderen plezier aan hebben.

► **Minibeklimming van de Etna.** Rifugio Sapienza en Piano Provenzana. Alsof je op de maan bent! Je loopt in minder dan een halfuur naar de Silvestrikraters op de zuidhelling, waar je veilig kunt rondkijken. Of nog leuker: maak een tochtje op de rug van een ezel naar de kraters van 2002 op de noordhelling. **Zie blz. 409 en 411.**

► **Eeuwenoude zoutpannen.** Langs de weg van Marsala naar Trapani. Je kunt ze lopend of varend bekijken, maar in de zomer mag je ook een paar laarzen aantrekken en zelf aan de slag, als een echte zoutwerker! Zo leer je hoe zout uit zeewater wordt gewonnen en daarna

in de zoutmolens wordt vermalen. Het zoutpotje op tafel zal nooit meer hetzelfde zijn! **Zie blz. 232 en 235.**

► **Drie dagen vliegeren.** San Vito Lo Capo. Dit enorme vliegerfestival wordt ieder jaar in mei gehouden en iedereen mag meedoen! Je kunt eerst je eigen vlieger maken en hem daarna op het strand oplaten. Als je er in mei niet bij kunt zijn, ga dan in september naar Cefalù. **Zie blz. 210 en 499.**

► **De astronomische klok.** Messina. Elke dag om 12 uur komt de klokkentoren van de kathedraal tot leven. Dan wordt er een show opgevoerd door metershoge gouden beelden: een leeuw, een haan, bijbelse figuren, herders, soldaten en engelen bewegen 12 minuten lang op de klanken van het *Ave Maria* van Schubert. Klein en groot staat er op het plein met open mond naar te kijken! **Zie blz. 445.**

► **Siciliaanse marionetten.** Palermo. In het Museo delle Marionette zie je niet alleen de beroemde Siciliaanse *pupi*, maar draadpoppen uit de hele wereld, van Azië tot Afrika en van India tot Turkije. Er is ook een klein theater, waar ze geregeld in actie komen.

Chocolade uit Modica
lena_vola/Getty Images Plus

Soortgelijke theatertjes vind je in Catania, Syracuse en Acireale, waar je bovendien kunt zien hoe de marionetten worden gemaakt.

Zie blz. 158, 194, 339 en 406.

► Red de schildpadden.

Lampedusa. Homerus en Kapitein Haak zijn de sterren van het schildpaddencentrum. Ieder jaar worden daar een stuk of honderd schildpadden opgevangen die in de netten van vissers terecht zijn gekomen of door een scheepsschroef gewond zijn geraakt. Je leert er hoe je schildpadden moet verzorgen en waarom ze belangrijk zijn voor het natuurlijke evenwicht in zee. De biologen die als vrijwilliger in het centrum werken, geven antwoord op al je vragen! Zie blz. 542.

► Het leven van vroeger.

Buscemi. In dit bergdorp is op acht verschillende plekken te zien hoe de bewoners van de Monti Iblei lang geleden leefden. Ze werkten bijvoorbeeld als smid, schoenmaker, timmerman of wijnboer. Hun werkplaatsen zijn heel precies nagebouwd en met oude gereedschappen ingericht. Zie blz. 378.

► De chocoladefabriek.

Modica. In het atelier van banketbakker Bonajuto kun je precies zien hoe traditionele Siciliaanse chocolade wordt gemaakt: de cacaobonen worden op 45 graden geroosterd, daarna geplet en gemalen en tot slot met suiker en natuurlijke smaakmakers vermengd. Gelukkig hoef je er niet alleen naar te kijken, want na de rondleiding mag je al dat lekkers ook proeven!

Zie blz. 361.

► **De uitvindingen van Archimedes.** **Syracuse.** In de tuin van Tecnoparco Archimede staan modellen van de belangrijkste uitvindingen van deze oude Griek, allemaal op ware grootte. Veel van zijn ideeën en werktuigen worden tot

op de dag van vandaag toegepast, denk aan de hefboom, de balans, het tandwiel, de katrol en de oneindige schroef. En natuurlijk de Wet van Archimedes! Zie blz. 322.

► Het dorp in de grot.

Grotta Mangiapane, Scurati. Het is bijna niet te geloven dat hier tot het eind van de 20ste eeuw mensen hebben gewoond. De mooiste tijd om dit grottdorp te bezoeken is Kerstmis, wanneer het bevolkt wordt door 160 figuranten in oude kostuums en allerlei verschillende dieren, die vrij mogen rondlopen. Een levende kerststal! Zie blz. 208.

Een *puppo*, een Siciliaanse marionet
Manakin/Getty Images Plus

Belangrijke documenten

Identiteitspapieren

Een geldige identiteitskaart voor burgers van de Europese Unie. Neem voor minderjarigen contact op met het gemeentehuis of de politie.

Documenten voor de auto

Belgisch of Nederlands rijbewijs of een internationaal rijbewijs. Naast de autopapieren moet je ook het internationale verzekeringsbewijs voor de auto bij je hebben, de zogenaamde groene kaart. Belgen dienen voor een aanhangwagen een aparte grijze kaart mee te nemen. Net als in Nederland en België moeten in de auto een gevarendriehoek en een fluorescerend vest voor elke inzittende aanwezig zijn.

Gezondheid

Zorgverzekering

Wil je zeker zijn van een uitgebreide zorgdekking in het buitenland? Sluit dan een aanvullende verzekering af of een reisverzekering waarbij ook geneeskundige zorg is gedekt. Met de basisverzekering heb je in het buitenland in principe recht op noodzorg.

Reisverzekering

Sluit voordat je naar Italië gaat een goede reis- en annuleringsverzekering af. Die dekt niet alleen je bagage en annuleringskosten, maar ook eventuele medische kosten die je tijdens je reis in het buitenland maakt. Wie van plan is een avontuurlijke activiteit te gaan ondernemen, zoals bergbeklimmen of wildwaterraften, kan beter kiezen voor een aangepaste verzekering. Niet alle reisverzekeringen dekken deze activiteiten standaard, dus controleer dit goed voordat je een polis afsluit.

📍 Zie ook 'Gezondheid' blz. 40.

Huisdieren

Zorg voor een internationaal vaccinatiebewijs of een huisdierenpaspoort voor je huisdier. Het vaccin tegen hondsdoelheid moet langer dan een maand geleden en minder dan elf maanden geleden zijn toegediend. Een gezondheidsverklaring die 15 dagen voor vertrek is verstrekt, is aan te bevelen. Veel logiesverstrekkers en campings laten geen huisdieren toe. Informeer voordat je reserveert.

Douane

Tussen landen van de EU worden geen invoerrechten geheven. Je hoeft niets aan te geven en er staat geen douane aan de grenzen.

Reizen met een beperking

Veel restaurants, hotels, boerderijen en cafés hebben grote, goed toegankelijke toiletten. Kijk voordat je vertrekt op de websites van gespecialiseerde verenigingen: www.turismopertutti.it (ook in het Engels) en www.handysuperabile.org.

Als je met de trein reist, kun je terecht bij het **Ufficio Assistenza Persone a Mobilità Ridotta** - ☎ + 39 02 32 32 32 - www.trenitalia.it (rubriek 'Info' en vervolgens 'Per le persone a mobilità ridotta').

Telefoneren

📞 Zie ook 'Telefoneren' op blz. 43. Om Sicilië te bellen vanuit Nederland of België toets je **00 39** gevolgd door het netnummer en abonneenummer.

Voor Italië doe je dat mét de 0 bij vaste telefonie en zónder 0 bij mobiel bellen.

Internationale inlichtingen: bel voor Italië 118 700.

Budget

Zie ook 'Overnachten' op blz. 35 en 'Uit eten' op blz. 44.

Hotels

De kosten van het levensonderhoud op Sicilië zijn minder hoog dan in het noorden van Italië, maar daar staat tegenover dat de kwaliteit van de hotels misschien ook wel wat minder is. Sommige plaatsen zijn echter zo populair en daardoor zo druk dat de prijzen voor een kamer erg hoog kunnen zijn, zeker in het hoogseizoen. Dat is met name het geval in Agrigento, Cefalù, Taormina en op de Eolische Eilanden. Is je budget beperkt? Richt je dan op campings, B&B's en kamers bij de boer thuis.

Restaurants

In de trattoria's (etablisseminten met een gezellige sfeer) kun je heerlijk tafelen voor een bescheiden budget (rond € 20), en voor een pizza en een drankje hoef je niet meer kwijt te zijn dan € 10 tot € 12. Een goed alternatief voor de traditionele middagmaaltijd wordt geboden door de *arancine*, panino's, *focacce* en pizza's, die door de bakkers per punt worden verkocht, of op de plekken waar je street food kunt kopen.

Vervoer

De bus is minder duur dan de trein en ook langzamer, maar vaak het enige vervoermiddel om bepaalde plaatsen te bereiken. Om op de kleinere eilanden te komen, heb je de keuze tussen de *traghetto* (gewone ferry, niet zo duur) en de *aliscafo* (draagvleugelboot, sneller). Vervoer van de auto op de boot is erg duur; je kunt er beter een ter plekke huren.

Uitstapjes

De toegangsprijzen voor musea en andere bezienswaardigheden kunnen een onverwacht grote aanslag plegen op je budget, al kun je dan op enkele plaatsen iets besparen door gebruik te maken van combinatiekaartjes. Ook rondleidingen (zeker die op de Etna en op de Eolische Eilanden) en boottochtjes kunnen erg duur zijn.

Overnachten

De infrastructuur op Sicilië voor overnachtingen laat de onevenwichtigheid zien die kenmerkend is voor grote toeristische bestemmingen: een opeenhoping van overnachtingsplaatsen en zeer hoge prijzen in de drukst bezochte dorpen en steden, en zeer weinig overnachtingsmogelijkheden in minder

Bereken je dagelijks budget

Om je te helpen bij de voorbereiding van je vakantie, hebben we het maximaal per dag te besteden bedrag ondergebracht in drie categorieën. We geven de prijs **per persoon** op basis van een verblijf van twee personen in het **hoogseizoen**. Voor zeer toeristische bestemmingen dien je er minimaal 20 procent bij op te tellen.

Goedkoop: een slaapplek in een bescheiden hotel en eten in goedkope gelegenheden als pizzeria's: **€ 75 tot € 90/dag**.

Doorsneeprijzen: onderdak in een aardig hotel of pension en eten in restaurants: **€ 140 tot € 170/dag**.

Pure verwennerij: slapen in een luxehotel en de maaltijden in een gastronomisch restaurant: **€ 200 tot € 230/dag**. Maar pas op: dit is nog geen 'luxebudget', want de hotels in deze categorie vragen al gauw astronomische prijzen en dan is dit budget lang niet afdoende.

2

West-Sicilië

MICHELINKAART 365 – AUTONOME REGIO SICILIË

120 km ten zuidwesten van Palermo:	
Erice ★★★	214
12 km ten westen van Erice:	
Trapani ★	220
32 km ten oosten van Trapani:	
Segesta ★★★	226
30 km ten zuiden van Trapani:	
Marsala	228
23 km ten zuidoosten van Marsala:	
Mazara del Vallo	238
35 km ten zuidoosten van Mazara del Vallo:	
Selinunte ★★★	241
20 km ten oosten van Mazara del Vallo:	
Castelvetrano	245

Erice ★★★

Als Erice, zoals 's nachts vaak het geval is, in nevelen wordt gehuld, daalt er een mysterieuze sluier over de stad. Een atmosfeer die haar bezoekers herinnert aan het feit dat alles aan Erice mythisch is: haar oorsprong, haar ligging op de 750 m hoge, door Vergilius met de berg Athos vergeleken rotspunt en de stadswallen, die Daedalus zelf zou hebben gebouwd. En dan verschijnt plotseling de zon en gaan de deuren van de kabellift open. Toeristen drommen naar buiten, manden met keramiek veroveren de trottoirs, en in de etalages van de patisserieën verschijnen de beroemde gekleurde amandelkoekjes. Op zo'n moment is Erice gewoon weer een gezellig en verzorgd middeleeuws stadje met vele kerken (meer dan zestig!) en prachtige buikbalkons, die de wacht houden over de zonnige pleintjes en de lieflijke geplaveide steegjes. En overal word je getraakteerd op spectaculaire uitzichten op Trapani en de Egadische Eilanden.

Castello di Venere, onbereikbaar hoog op de rots van Erice, met op de voorgrond de Torretta *bwzenith/Getty Images Plus*

📍 Ligging

REGIOKAART A1 (BLZ. 212), PLATTEGROND (BLZ. 216). 26.373 inwoners. 120 km ten westen van Palermo, via de A29 en de SS187. De bochtige weg omhoog naar de stad is prachtig.

👤 Aanraders

De adembenemende uitzichten; het gebak van Maria Grammatico.

🕒 Planning

Reken op een halve dag. Vroeg in de ochtend en laat in de middag zijn er iets minder toeristen dan midden op de dag. Neem buiten de zomermaanden een trui mee, want het kan dan aardig afkoelen.

📍 Praktisch blz. 218

📍 Adresboekje blz. 218

Wandelen

PLATTEGROND (BLZ. 216)

In de oude stad

► *Wandeling in groen aangegeven op de plattegrond op blz. 216. Vertrek vanaf de Chiesa Madre.*

De stad is driehoekig van vorm. De Piazzetta San Domenico vormt het centrum, terwijl de punten gemarkeerd worden door de Chiesa Madre in het westen, het Castello di Venere in het oosten en de Chiesa de Sant'Orsola in het noorden.

★ Chiesa Madre A2

☞ ☞ 388 097 20 89 - juli-sept.: 10.00-19.00 u (20.00 u aug.) - april-juni en okt.: 10.00-18.00 u - rest v.h. jaar: 10.00-16.00 u - € 2,50, combikaartje zie blz. 218.

De versterkte kerk van de Vergine Assunta verrees in de 14de eeuw aan de voet van een wachttoren, die een eeuw later werd verbouwd tot klokkentoren. De *pronaos*, die een eeuw later werd toegevoegd, illustreert de majestueuze uitstraling en het gotische karakter van het heiligdom. Helaas belemmert dit portaal enigszins het zicht op het verfijnde roosvenster in de gevel, dat alleen zichtbaar is vanaf de eerste verdieping van de Torre di Re Federico. Het interieur van de kerk werd in de 19de eeuw grondig gerestaureerd. Het altaar is versierd met een mooi marmeren retabel in renaissancestijl. Let bij het naar buiten gaan op de negen kruizen in de noordelijke buitenmuur van de kerk: naar verluidt zijn ze afkomstig uit de tempel van Venus Ericina.

Torre di Re Federico A2

Juli-sept.: 10.00-19.00 u (20.00 u aug.) - april-juni en okt.: 10.00-18.00 u - rest v.h. jaar: 10.00-16.00 u - € 2,50, combikaartje zie blz. 218.

Deze voormalige wachttoren staat naast de kerk, als een losstaande campanile. Op de verschillende niveaus zijn in de muren schietgaten (*1ste verdieping*) en mooie tweelichtvensters aangebracht. Vanaf de top, met Ghibellijnse kantelen, heb je een mooi uitzicht over de stad.

Neem de Via Vittorio Emanuele.

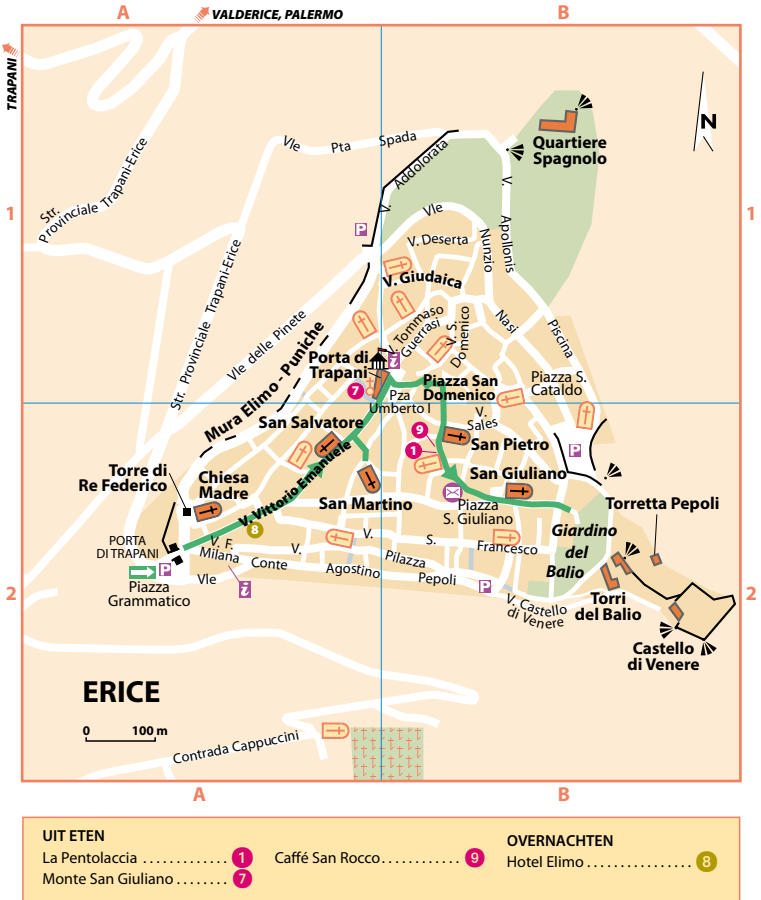
Via Vittorio Emanuele A2

De met oude huizen omzoomde hoofdstraat van Erice heeft het voorkomen van een filmdecor. Tijdens de wandeling omhoog, kom je langs de ruïnes van het benedictijner klooster **Monasterio de San Salvatore** (*zelfde tijden als de Chiesa Madre* - € 2,50), het voormalige paleis van de familie Chiaramonte (13de eeuw). Iets verderop voert een steegje rechts naar naar een kerk met een mooie roze gevel. Dit is de eind 17de eeuw herbouwde **San Martino** (*zelfde tijden als de Chiesa Madre* - € 2,50). Het tongewelf van het middenschip met neobarok stucwerk en fresco's is fantastisch gerestaureerd.

Polo Museale Antonio Cordici AB1

Vico San Rocco 1 - ☞ 329 782 3035 - www.fondazioneericearte.org - juli-sept.: 10.00-19.00 u (20.00 u aug.); april-juni en okt.: 10.00-18.00 u; rest v.h. jaar: 10.30-18.00 u - € 4 (11-16 jaar € 2), combikaartje zie blz. 218.

In het museum in het gemeentehuis kun je archeologische vondsten bewonderen, waaronder een klein marmeren **hoofd van Aphrodite** uit de 4de eeuw v.C. Neem iets verderop aan de rechterzijde van het plein de Via Cordici naar de elegante **Piazza San Domenico**, met een huis met barokvensters, een voormalig paleis met een imposant portaal, een mooi klein bakstenen huis en een klein 17de-eeuws kerkje. Aan een van de vier tafeltjes kun je even uitrusten en een *arancina* proeven. *Loop verder over de Via Guarnotti.*

San Pietro B2

Het mooie barokportaal wordt geaccentueerd door twee roze zuilen. Ernaast begint een boog die de hele straat overspant. Binnen kun je genieten van een barokaltaar, mooie fresco's en een met 17de-eeuwse tegels belegde vloer.

San Giuliano B2

☎ 388 097 20 89 - juli-sept.: 10.00-19.00 u (20.00 u aug.); april-juni en okt.: 10.00-18.00 u; rest v.h. jaar: 10.00-16.00 u - € 2,50, combikaartje zie blz. 218.

Deze mooie kerk (begin 17de eeuw) is herkenbaar aan de barokke klokkentoren met lichtroze pleisterwerk. Het ruime en maagdelijk witte interieur onderscheidt zich door het stucwerk boven het hoofdaltaar en door de beelden van de *Misteri*, die de laatste ogenblikken uit het leven van Christus voorstellen. In de Goede Week worden deze bewerkte houten beelden (18de eeuw) in een processie megedragen.

Giardino en Torri del Balio B2

Deze prachtige tuin is in de 19de eeuw aangelegd ten tijde van de restauratie van de oude torens die de Normandiërs hadden gebouwd als vooruitgeschoven verdedigingsposten van het kasteel. De torens en de tuin ontleen hun naam

aan de term *bajulo*, de titel van de Normandische gouverneur die hier verbleef. Omdat de torens nu privébezit zijn, zijn ze niet te bezichtigen. Maar ook het **uitzicht**★ vanuit de tuin is de moeite waard: heel Trapani spreidt zich aan je voeten uit, met op de achtergrond de Egadische Eilanden.

Torretta Pepoli B2

☎ 329 782 3035- www.fondazioneericearte.org - juli-sept.: 10.00-19.00 u (20.00 u aug.); april-juni en okt.: 10.00-18.00 u; rest v.h. jaar: za, zo 10.30-18.00 u - € 5 (11-16 jaar € 2, combikaartje zie blz. 218).

Nadat hij in 1870 de Torri del Baglio had laten restaureren en de tuin opnieuw was ingericht, liet baron Agostino Pepoli, die afstamde van een zeer oude bankiersfamilie uit Bologna, op de duizelingwekkend hoge rotspunt tegenover de torens een soort minikasteel bouwen, dat de uitstraling heeft van een operette-decor. Het kasteeltje werd zijn toevluchtsoord, want in deze Toretta ontving hij de grootste namen uit de wereld van de kunsten, de wetenschappen en de politiek. De Toretta heeft tientallen jaren leeggestaan, maar werd toen gelukkig gerestaureerd. Bij die gelegenheid kreeg het bouwwerk de officiële naam 'Permanent Observatorium van de Vrede en Lichtbaken in de Middellandse Zee'.

Castello di Venere B2

☎ 329 782 3035- www.fondazioneericearte.org - juli-sept.: 10.00-19.00 u (20.00 u aug.); april-juni en okt.: 10.00-18.00 u; rest v.h. jaar: za, zo 10.30-18.00 u - € 5 (11-16 jaar € 2), combikaartje zie blz. 218).

Het kasteel staat op de uiterste punt van de rots, hoog boven de zee en de vlakte. De bouw begon ten tijde van de Normandische periode (12de eeuw), maar de geschiedenis van deze plek is veel ouder. Hier stond namelijk ooit de tempel van Venus Ericina, die vooral in de oudheid overal vereerd werd. De Normandiërs lieten de vervallen tempel afbreken en bouwden op dezelfde plek een vesting met dikke muren. De vesting werd beschermd door zijn ligging en door twee vooruitgeschoven wachttorens, de Torri del Balio, die ooit door een ophaalbrug met het kasteel verbonden waren. De defensieve functie van het bouwwerk blijkt nog uit de machicolis boven de poort. De gevel is versierd met het wapenschild van Karel V en een mooi tweelichtvenster.

Binnen, in de ruïne van het Normandische kasteel, liggen resten uit de Romeinse periode en wat er nog over is van de stadswallen uit de begintijd van de stad – waaronder de beroemde muur die volgens de legende werd opgericht door Daedalus.

Maar deze plek is vooral interessant omdat je vanaf hier kunt genieten van een van de mooiste **uitzichten**★★★ van Italië: van de baai van Castellammare, aan de Tyrreense Zee, het schiereiland van San Vito lo Capo met de Monte Còfano, Trapani, dat als een schip de zee in steekt, de Egadische Eilanden, de Via del Sale tot, bij zeer helder weer, de eilanden Ustica en Pantelleria. En heel af en toe is zelfs Capo Bon, het uiterste puntje van Tunesië en dus van Afrika te zien.

Wat is er nog meer te zien?

PLATTEGROND (BLZ. 216)

★ Mura Elimo-Puniche A1-2

Deze indrukwekkende stadsmuur werd boven op Carthaagse vestingwerken (8ste-6de eeuw v.C.) gebouwd. Hij liep destijds rond de hele stad, die daardoor onneembaar was. De wachttorens en de weergangen waren bereikbaar via steile trappen. Via smalle openingen in de muur konden mensen, en waarschijnlijk ook voorraden, de stad in en uit. In de loop der eeuwen zijn de massieve blokken aan

de onderzijde verhoogd met kleine gewelfstenen. Het best bewaard gebleven deel loopt langs de Viale dell'Addolorata.

Quartiere Spagnolo ^{B1}

Via Piscina Apollinis - ☎ 329 782 3035 - www.fondazioneericearte.org - juli-sept.: 10.00-19.00 u (20.00 u aug.) - april-juni en okt.: 10.00-18.00 u - rest v.h. jaar: za, zo 10.30-18.00 u - € 5 (6-11 jaar € 2), combikaartje zie blz. 218.

In de 17de eeuw werden hier Spaanse soldaten gehuisvest. Tegenwoordig is het gebouw de thuishaven van het **Museo di Arti e Mestieri Tradizionali**. Het uitzicht op het achterland, de baai van Monte Còfano en de veel lager gelegen *tonnara* van Bonagia is werkelijk adembenemend.

Praktisch

Inlichtingen

Toeristenbureau - Proloco - Porta Trapani - ☎ 388 097 20 89 - www.prolocoerice.it.

Bezichtigen

Combikaartjes - Chiesa Madre, Torre di Re Federico, kloosterruïnes van San Salvatore, San Martino, San Giuliano en Casa Santa Sales: € 6. Castello di Venere, Torretta Pepoli, Museo Cordici, Erice in Miniatura en Quartiere Spagnolo: € 12.

Erice Card - € 8. Toegang tot Castello di Venere, Museo Cordici, San Francesco en San Domenico ('s zomers).

Aankomst en vertrek

Vanuit Trapani met de kabelbaan (Funivia) - Het dalstation (*funivia*), ten noorden van Trapani, is duidelijk

aangegeven. Via Capua 2 - ☎ 0923 56 93 06 - www.funiviaerice.it -

's zomers: dag. beh. ma-ochtend 8.10-01.00 u (9.00-2.00 u za, zo en feestd.) - rest v.h. jaar: vraag na - € 9,50 incl. terugtocht - reken op 10 min. - parkeerterrein bij het vertrekpunt van de kabelbaan (€ 1,50/3 uur - € 10/dag).

Met de bus - De bussen van **AST** rijden tussen Trapani (*Piazza Malta*) en Erice (20 min.) - ☎ 0923 21 021 - www.aziendasicilianatrasporti.it. - 9.00-22.00 u - vertrek elke 2 uur.

Met de auto - Verboden voor auto's van niet-inwoners. Parkeerterrein bij de Porta Trapani (eerste uur: € 2; volgende uren € 1/uur).

Evenementen

Venerdì Santo - Op Goede Vrijdag wordt de traditionele Processione dei Misteri gehouden, inclusief een optocht met mooie 18de-eeuwse houten beeldengroepen.

Adresboekje

Uit eten

PLATTEGROND I (BLZ. 216)

Doorsneeprijzen

1 **La Pentolaccia** - B2 - Via G. F. Guarnotti 17 - ☎ 0923 86 90 99 - www.ristorantelapentolaccia.it -

gesl. jan.-feb. en nov., di - hoofdrecht € 12/20. Bij de ingang van dit restaurant in een voormalig 17de-eeuws klooster word je verwelkomd door een van de beroemde Siciliaanse karren. In twee zalen op de 1ste etage kun je genieten van prima Siciliaanse gerechten. Ruime keuze aan antipasti. Een begrip.

9 Caffé San Rocco - B2 -

Via G. F. Guarnotti 23 - ☎ 0923 86 93 37 - ristorantecaffesanrocco.ericе.business.site - *gesl. wo en nov.* - hoofdgerecht € 8/20. Verscholen op de hoek van een steegje en de drukke Via Guarnotti. Traditionele keuken op basis van Siciliaanse producten. Om in alle rust te genieten.

7 Monte San Giuliano - A1 -

Vicolo S. Rocco 7 - ☎ 0923 86 95 95 - www.montesangiuliano.it - hoofdgerecht € 12/28. De middeleeuwse atmosfeer en het gezellige tuintje van dit restaurant vormen een prettige entourage voor tal van smakelijke, traditionele gerechten: ravioli met zeebaars en ricotta, couscous met vis, zwaardvis met kappertjes.

Bonagia**Doorsneeprijzen****Sirena di Sansica - BUITEN PLAT-**

TEGROND - Via Lungomare 45, 12 km ten noorden van Erice via Valderice - ☎ 0923 57 31 76 - www.ristorantesansica.it - *gesl. di* - hoofdgerecht € 10/25. Dit grote restaurant aan de haven, naast de Saraceense toren van de *tonnara*, is populair. Hele families komen hier genieten van de verse vis. Een van de beste keukens op dit gebied.

Een tussendoortje

Maria Grammatico - A2 - Via Vittorio Emanuele 14 - ☎ 0923 86 93 90 - www.mariagrammatico.it - 's zomers: 9.00-0.00 u; rest v.h. jaar: 9.00-20.00 u. Na een verblijf van vijftien jaar in het klooster kent *signora* Maria werkelijk alle geheimen van de 'kloosterpatisserie': amandel- en marsepeingebak, *buccellati* (gebak gevuld met gedroogde vijgen, amandelen, noten, krenten, enz.) en *genovesi* (cake).

Antica Pasticceria del Convento - A2 - Via G. F. Guarnotti 1 - ☎ 0923 86 97 77 - www.anticapasticceria-delconvento.it - 's zomers: 9.30-

23.00 u; 's winters: 9.30-20.30 u - *gesl. jan.-maart*. De marsepein en het traditionele gebak van Pirro Giacomina zijn minstens even zoet als de producten van zijn tante, Maria Grammatico. Deze heerlijke patisserie heeft ook een paar tafeltjes.

Pasticceria San Carlo - B1 - Via San Domenico 18 - ☎ 0923 86 95 86 - 9.00-13.00, 15.30-21.00 u. Volgens kenners koop je hier de beste *genovesi* van de stad. Proef ze bij voorkeur goed warm en met ricotta of slagroom.

Winkelen

Bazar del Miele - B1 - Via Cordici 16 - ☎ 0923 869181 - www.bazardelmiele.com. In deze mooie winkel kun je alle traditionele gastronomische producten proeven en kopen die Sicilië te bieden heeft.

Overnachten**Doorsneeprijzen**

8 Hotel Elimo - A2 - Via Vittorio Emanuele 75 - ☎ 0923 86 93 77 - www.hotelelino.it - 21 kamers vanaf € 100 ☰. Zeer gastvrij hotel. Vanaf het groene binnenplaatsje voert een trap naar de kamers. Prima bediening en vanuit alle kamers, zoals overal in Erice, een fantastisch uitzicht.

Buseto Palizzolo**Doorsneeprijzen**

Baglio Casa Colomba - BUITEN PLATTEGROND - Via Pietro Toselli 183, 20 km ten oosten van Erice - ☎ 0923 85 27 29 - www.casecolomba.com - ☎ ☰ - 10 kamers vanaf € 70 ☰. De kamers van dit in een boomgaard gelegen 19de-eeuwse hotel ademen een warme sfeer. Ideale uitvalsbasis voor tochtjes in de omgeving.

Trapani ★

Trapani ligt op een langgerekt schiereiland, dat als een uitgestrekte arm naar Afrika reikt – de Tunesische kust is slechts 165 km verderop. Dankzij die ligging is deze plaats al 2500 jaar een belangrijke haven. Het is ook een elegante en levendige stad. Al dwalend door de straten kom je onverwachte kunstschaten tegen; zo bezit het Museo Agostino Pepoli een van de belangrijkste kunstcollecties van Sicilië. De plaatselijke gastronomie is sterk beïnvloed door de Noord-Afrikaanse keuken. Wandel over de oude stadsmuur met uitzicht op zee en bewonder de door ambachtslieden fijn bewerkte voorwerpen van koraal. Ben je hier tijdens de Goede Week, mis dan de Processie van de Mysteryën niet.

📍 Ligging

REGIOKAART A1 (BLZ. 212), PLATTEGROND (BLZ. 222). 65.249 inwoners. In het uiterste noordwesten van Sicilië, 110 km van Palermo (1.30 uur via de A29).

📄 Praktisch blz. 224

📍 Adresboekje blz. 224

😊 Aanraders

Het Museo Pepoli, de Corso Vittorio Emanuele, de Via Mura di Tramontana Ovest, de Processie van de Mysteryën in de Goede Week.

🕒 Planning

Reken een hele dag, en twee dagen als je ook naar Erice wilt (blz. 214).

Wandelen

PLATTEGROND (BLZ. 222)

★ Historisch centrum AC 1-2

🎧 *Wandeling in groen aangegeven op de plattegrond op blz. 222, met vertrek vanaf de Piazza Vittorio Veneto.*

Let op het mooie postkantoor in libertystijl (nr. 10).

Neem de Viale Regina Margherita naar links, met de rug naar het postkantoor.

Het oude centrum, grotendeels herbouwd in de 18de eeuw, ligt op het zeevorige schiereiland dat zo kenmerkend is voor Trapani.

Via Garibaldi B2-C1

Deze straat, het verlengde van de Viale Regina Margherita, werd in de 13de eeuw aangelegd door de Aragonezen. Er zijn palazzo's en kerken uit de 18de eeuw: op nr. 89 het **Palazzo Riccio di Morana** (C1-2); op nr. 85 de barokke gevel van de Santa Maria dell'Itria; op nr. 70 het **Palazzo Milo** (B2), en op nr. 9 de drie portalen van het sobere Palazzo Burgio (16de eeuw), nu hoofdkantoor van de Unicredit-bank. Ertegenover staat de **Badia Nuova** (Santa Maria del Soccorso), met polychroom marmer en werken van Pietro Novelli en Borremans.

Ga ter hoogte van de Via Torrearsa rechtsaf richting de Piazza del Mercato del Pesce.

Piazza Mercato del Pesce

Hier werd vanaf de oudheid tot eind jaren 1990 de vismarkt gehouden. In 1874 kreeg het plein zijn huidige uiterlijk, met de zuilengangen en de fontein waarop een beeld van Venus Anadyomene ('die uit het water prijst') prijkt. Tegenwoordig wordt het plein gebruikt voor culturele evenementen.

Ga linksaf naar de Via Mura di Tramontana Ovest.

Via Mura di Tramontana Ovest

Deze mooie straat met oude vissershuisen ligt op de plek waar de Aragonezen in de 15de eeuw een muur bouwden om zich te beschermen tegen aanvallen van piraten. De straat loopt langs het strand en de oude haven, en komt uit bij het fort Bastione Conca. Ter hoogte van een kleine pier in zee leidt links een trap naar de Porta delle Botteghelle. Wandel een stukje over het strand, vanwaar je mooi zicht op de muur hebt.

Neem de Via Porta Ossuna en loop links omhoog naar de Corso.

Corso Vittorio Emanuele

Na de Via Mura di Tramontana, karakteristiek voor een vissersplaats, kom je in deze elegante, stadse winkelstraat vol barokke palazzo's. De majestueuze gevel van het Palazzo Senatorio markeert het einde van de straat, die vooral bij zons-
 ondergang prachtig is.

Kathedraal **B2**

Corso Vittorio Emanuele 38 - ☎ 0923 23 362 - 9.00-12.00, 16.30-19.00 u.

De aan San Lorenzo gewijde kathedraal verrees in de 17de eeuw op de plek van een ouder bouwwerk uit de 13de eeuw. De gevel dateert uit een latere periode (1740) en is een typisch voorbeeld van barokkunst. Binnen hangen schilderijen van Vlaamse kunstenaars, waaronder een **Kruisiging** (4de kapel rechts) die wordt toegeschreven aan Van Dyck en een *Kruisafname* (4de kapel links). De *Geboorte van Christus* (1635 - 3de kapel rechts) wordt toegeschreven aan de Antwerpenaar Geronimo Gerardi, maar volgens de restauratrice is het een werk van Caravaggio. *Steek de Corso Vittorio Emanuele over en loop de Via Generale Domenico Giglio af.*

Chiesa delle Anime Sante del Purgatorio

Via San Francesco d'Assisi 33 - ☎ 333 281 01 62 - www.chiesamisteri.it - ma-vr 7.45-12.00, 16.00-19.00 u; za, zo 9.00-12.00 u, 16.00-19.00 u.

In de kerk zijn de schitterende beelden te zien die al sinds de 17de eeuw worden megedragen tijdens de processie in de Goede Week. Ze zijn tussen 1650 en 1720 door plaatselijke kunstenaars gemaakt uit cipressen- en kurkeikenhout.

Loop terug naar de Corso Vittorio Emanuele en ga daar rechtsaf.

Chiesa del Collegio dei Gesuiti **B2**

Opvallend zijn de drie door zuilen geflankeerde portalen en de overdadig versierde gevel in maniëristische en barokke stijl. Binnen zie je polychroom marmer en stucwerk van **Bartolomeo Sanseverino** (sterfjaar 1770), een leerling van Giacomo Serpotta.

Palazzo Senatorio (of Cavarretta) **B2**

De voorgevel van dit 15de-eeuwse paleis is in de 17de eeuw gebouwd door de Trapanese architect Pietro Castro (twee onderste verdiepingen); Andrea Palma, die de kathedraal van Syracuse bouwde, voltooide het werk en ontwierp de nissen voor de beelden: de Maagd van Trapani (*midden*), Johannes de Doper (*links*) en de H. Albertus (1701). De klokken dateren uit 1828. Tegenwoordig vergadert hier de gemeenteraad.

Ga rechtsaf de Via Torrearsa in en loop naar beneden.

Sant'Agostino **B2**

Het mooie, kleine Piazzetta Saturno is herkenbaar aan de fontein van Saturnus, gebouwd in 1342 tijdens de aanleg van het aquaduct van de stad. Ertegenover staat de Sant'Agostino met zijn eenvoudige gevel. De kerk werd in de 12de eeuw gebouwd door de tempeliers. Het **roosvenster**★ en het gotische portaal dateren van 1313.

Santa Maria del Gesù **B2**

Deze kerk (begin 16de eeuw) heeft een mooi portaal in Catalaanse stijl. In de Capella Staiti (*aan het einde van de rechterzijbeuk*) bevindt zich de **Madonna degli Angeli**★ van **Andrea Della Robbia**, op een mooie marmeren preekstoel van Antonello Gagini (1521). Achter de kerk ligt de voormalige Joodse wijk, La Giudecca. Hier staat het 16de-eeuwse Palazzo Ciambra (*Via Giudecca 47*); aan de gevel, die helaas in slechte staat verkeert, zijn nog enkele fraaie diamantkopversieringen in plateresco te zien.

Buiten het centrum

Museo Civico Torre di Ligny **A1**

Via Torre di Ligny - ☎ 0923 54 72 75 - facebook.com/torr dag - gratis.

De **Torre di Ligny** is in 1671 als vestingstoren gebouwd op de uiterste punt van de 'zeis'. Hij biedt plaats aan een collectie archeologische voorwerpen die zijn gevonden in de omgeving van Trapani (**Museo della Preistoria e di Archeologia Marina**). Vooral de ankers en de Romeinse amforen zijn interessant. Vanaf het hooggelegen terras heb je een mooi uitzicht op de stad en de Egadische Eilanden.

Santuario dell'Annunziata **BUITEN PLATTEGROND BIJ C1**

► *Bereikbaar met bus 25: vertrek Palazzo di Giustizia (Via XXX Gennaio 55) - halte: Santuario di Maria Santissima Annunziata (Via C. Pepoli) - € 1,20/1,40.*

Via Conte Agostino Pepoli, 178 - ☎ 09 23 53 91 84 - www.madonnaditrapani.it - 7.00-12.00 u (13.00 u zo), 16.00-19.00 u ('s zomers 20.00 u).

Vanuit de tuin van Villa Pepoli is er zicht op de sobere façade (14de eeuw) met rozetvenster en portaal in chiaramontestijl, die gespaard bleef voor de renovatie uit de 18de eeuw, toen ook de barokke klokkentoren werd opgericht. Bij binnenkomst bevindt zich rechts de sierlijke, renaissancistische Kapel der Zeelieden (16de eeuw), met een koepel waarin oosterse en renaissance-elementen gecombineerd zijn en de schelp een terugkerend motief is. Vóór de **Capella della Madonna**, gelegen achter het hoofdaltaar van de kerk, is een fraaie renaissanceboog te zien die wordt gesloten door bronzen traliewerk uit 1591 van Gagini (16de eeuw). Boven het altaar waakt het sierlijke beeld genaamd **Madonna di Trapani** (14de eeuw), toegeschreven aan Nino Pisano. Aan de rechterkant van het schip is de **Capella dei Pescatori** (16de eeuw), waarvan het koepeldak is versierd met fresco's.

★★ Museo Regionale Agostino Pepoli **BUITEN PLATTEGROND BIJ C1**

Via Conte Agostino Pepoli 180 (toegang via de tuin van de Villa Pepoli) - ☎ 0923 55 32 69 - ♿ - dag. beh. ma 9.00-18.00, zo 9.00-13.00 u (kaartverkoop tot 1 uur voor sluiting) - € 6. Het voormalige karmelietenklooster vormt een schitterend kader voor het museum, dat een rijke historische kunstverzameling herbergt van de prehistorie tot de 20ste eeuw. De begane grond is gewijd aan de beeldhouwkunst. De familie Gagini is goed vertegenwoordigd met vier elegante heiligenbeelden. Vooral de *San Giacomo Maggiore* van **Antonello Gagini** is de moeite waard. Dat geldt ook voor de schitterende *Consentiera dei Marinai*, een monumentale marmeren wijwaterbak uit de renaissance (1486). Ook komt hier de geschiedenis van Trapani aan bod. Een majestueuze trap van polychroom marmer voert naar de eerste verdieping, waar de **pinacothek** gevestigd is. De **polyptiek van Trapani**★ (15de eeuw), een **Pietà**★ van de Napolitaan Roberto di Oderisio (14de eeuw) en een *Madonna met Kind en Engelen* van Pastura (1478-1509) mag je niet missen. Het museum bezit ook diverse werken van Solimena en een groot schilderij van Titiaan (*De H. Franciscus ontvangt de stigmata*). Ook de reeks van zestien figuurgroepen die de *Moord op de onnozele kinderen* voorstellen (17de eeuw) is zeer fraai. In sommige *presepi* (kerststallen) die in de 17de tot de 19de eeuw in Trapani zijn gemaakt, zijn materialen uit zee verwerkt. De lokale **keramiekcollectie** bevat onder meer de majolica panelen die *la mattanza*,

Vertaling	Véronique Bolder, Sonja Brouwer, Bettina von Ehrenthal, Bart Gravendaal, Wendy Tjalma
Eindredactie	Frans van der Heijden
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Jon Arnold Images/hemis.fr
Oorspronkelijke titel	Guide Vert Sicile
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgeefdirecteur	Philippe Orain
Uitgevers	Natacha Brumard (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielst)
Eindredactie	Catherine Girard
Redactie	Sophie Lhéraud, Denis Montagnon, Eva Cantavenera, Marie-Isabelle Corradi, Jean-Louis Gallo, Hervé Kerros, Manuela Magni, Maura Marca, Véronique Nègre, Nathalie Rouveyre-Scalbert Christelle Le Déan, Sandro Borel, Justeciel
Grafisch ontwerp	Keppie & Keppie, Varsenare
Omslagontwerp	Aura Mardari, Costina-Ionela Lungu
Cartografie	Marion Capéra, Cristian Catona, Céline Chaudeau, Hervé Dubois, Bogdan Gheorghiu, Pascal Grougon, Marie Simonet
Met dank aan	

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo nv, Tielst, 2025

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internet-adressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Michelin Reisgids

Uitgeverij Lannoo

Kasteelstraat 97

B-8700 Tielst

michelinreisgids@lannoo.be

De Michelin Reisgids

Uitgeverij Terra Lannoo

Postbus 23202

1100 DS Amsterdam Zuidoost

michelinreisgids@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2025/45/237 - NUR 512

ISBN 978 90 209 2809 9

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.